

Nr 29

Socialutskottets betänkande i anledning av motion om ökad forskning angående den genetiska verkan av kemikalier, m. m.

I motionen 1971:765 av fru Nilsson i Kristianstad m. fl. (c) har hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om

1. att åtgärder vidtas för att få till stånd ökad forskning beträffande genetiska effekter av kemikalier i människans miljö, samt

2. att initiativ toges till lagstiftning i syfte att få till stånd rutinmässig kontroll av nya och redan befintliga kemikaliers genetiska effekter.

Gällande bestämmelser m. m.

Livsmedel

Efter beslut av värriksdagen (prop. 1971:61, JoU 41) träder vid kommande årsskifte en *livsmedelslag* (1971:511) i kraft. Lagen är avsedd att tillsammans med tillämpningsföreskrifter ersätta 1951 års livsmedelsstadga. I den nya lagstiftningen skärps nuvarande bestämmelser om livsmedelstillsatser och berikningsmedel. Vidare blir det möjligt att meddela strängare föreskrifter i fråga om bekämpningsmedel, kvicksilver och andra främmande ämnen i livsmedel.

Enligt 6 § får som *livsmedelstillsats* användas endast tillsats som godkänts för livsmedlet i fråga. Konungen eller myndighet som konungen bestämmer äger dock föreskriva annat. Fråga om godkännande prövas av myndighet som konungen bestämmer. Godkännande kan förenas med villkor. I lagen förstås med livsmedelstillsats, dels berikningsmedel som är avsett att tillföras livsmedel för att förbättra dess näringsvärde, dels annan vara eller ämne som är avsedd att tillföras livsmedel för att påverka dess hållbarhet, konsistens, färg, smak eller lukt eller åstadkomma annan bestämd egenskap hos livsmedlet, om berikningsmedlet, varan eller ämnet ej är livsmedelsråvara. I prop. 1971:61 (s. 185) anför föredragande departementschefen att med hänsyn till den allmänna hälsovården och folkhälsan är det viktigt att inte andra tillsatser används än sådana som prövats enligt vetenskaplig sakkunskap och erfarenhet. En förutsättning för att ett ämne skall kunna godkännas som livsmedelstillsats måste vara att det inte får antas göra livsmedlet otjänligt till människoföda. Vid prövningen bör, anför departementschefen, beaktas inte bara mera

omedelbart verkande toxiska eller andra hälsovådliga egenskaper hos ämnet utan även dess eventuella genetiska eller andra långsiktiga effekter. Vidare anför departementschefen bl. a. att man bör allmänt sett inta en restriktiv hållning i fråga om godkännande av livsmedelstillsatser och att man bör sträva efter att minska antalet redan godkända tillsatser.

Också andra ämnen än livsmedelstillsatser kan förekomma i eller på livsmedel. Vissa sådana ämnen, exempelvis bly och bekämpningsmedel, kan göra livsmedlen hälsovådliga. På senare år har uppmärksamheten fästs på förekomsten av bl. a. kvicksilver, olika kemiska föroreningar, antibiotika och hormoner. Sådana ämnen – *främmande ämnen* – definieras i livsmedelslagen som ämnen som ej är livsmedelstillsats och som om de ingår i livsmedel kan utgöra hälsorisk eller förändra dess normala sammansättning eller beskaffenhet i övrigt. Enligt 10 § livsmedelslagen kommer man, om det är påkallat från hälsosynpunkt, att kunna förbjuda eller föreskriva villkor för hantering av livsmedel, som innehåller främmande ämne eller vari sådant ämne överstiger viss halt. Departementschefen (s. 188) framhåller att man bör i dessa ärenden inta samma restriktiva hållning som i fråga om tillsatsämnen; sålunda bör vid prövningen beaktas inte bara mera omedelbart verkande toxiska eller andra hälsovådliga egenskaper hos ämnet utan även dess eventuella genetiska eller andra långsiktiga effekter.

Från den 1 januari 1972 inrättas en ny central förvaltningsmyndighet för livsmedelsfrågor, statens livsmedelsverk. Verket skall fullgöra de arbetsuppgifter som aktualiseras av den nya livsmedelslagstiftningen.

Läkemedel och gifter

Läkemedelskontrollens innebörd och allmänna syften framgår av 4 § *läkemedelsförordningen* (1962:701), där det sägs att läkemedel skall vara av fullgod beskaffenhet och att det vid normal användning inte får medföra skadeverkningar, som står i missförhållande till den avsedda effekten. Bestämmelsen är en ramföreskrift för varje läkemedelstillverkare och en bas för kontrollorganets handlande i det enskilda fallet. Läkemedel skall vid utlämnande vara fullständigt deklarerat med avseende på sammansättning och halt av ingående beståndsdelar. Farmaceutiska specialiteter, varmed förstås standardiserat läkemedel som är avsett att tillhandahållas förbrukaren i tillverkarens originalförpackning, får i princip inte försälas utan att vara registrerat hos socialstyrelsen. Farmaceutisk specialitet får inte registreras utan att den befunnits ändamålsenlig. Registreringen kan förbindas med särskilda villkor till förebyggande av skada; den kan också återkallas om förhållandena ändras. Registrerad farmaceutisk specialitet skall fortlöpande kontrolleras genom socialstyrelsens försorg.

Förra året beslöt riksdagen om en omorganisation och en avsevärd

förstärkning av läkemedelskontrollen (prop. 1970:74, SU 98). Kontrollorganisationen var tidigare uppdelad på ett antal mer eller mindre självständiga enheter. Den nya organisationen innebär att socialstyrelsen som tillsynsmyndighet på området och därmed ytterst ansvarig för läkemedelskontrollens målsättning får ett omedelbart inflytande över kontrollorganisationen genom att de befintliga enheterna från den 1.1.1971 sammanförts till en läkemedelsavdelning inom socialstyrelsen. En utbyggnad av organisationen skedde samtidigt.

Till förekommande av riskerna för förgiftning eller annan skada lämnas i *giftförordningen* (1962:702) regler om tillverkning och användning, införsel, handel och hantering av gift och andra hälsofarliga varor. Högsta kontrollmyndighet är giftnämnden.

Tidigare i år har socialstyrelsen och giftnämnden tillsatt en gemensam arbetsgrupp för att söka ange principer för mutagen prövning hos läkemedel och gifter (se särskilt avsnitt nedan).

Bekämpningsmedel

Enligt *bekämpningsmedelsförordningen* (1962:703) får bekämpningsmedel inte saluhållas, överlåtas eller användas utan att vara registrerat hos giftnämnden. Bekämpningsmedel får inte registreras om medlet är så giftigt eller eljest bedöms kunna medföra sådan skadlig verkan på människor, husdjur, vilt, nyttoinsekter eller nyttoväxter att det inte lämpligen bör användas i bekämpningssyfte. Även denna förordning innehåller föreskrifter till skydd för förgiftning eller annan skada beträffande tillverkning, införsel, handel och hantering. Giftnämnden är även här tillsynsmyndighet.

I remissyttrande över motioner till 1970 års riksdag (se 2LU 1970:90) framhöll giftnämnden i egenskap av registreringsmyndighet enligt bekämpningsmedelsförordningen bl. a. att gällande bestämmelser inrymmer skyldighet för nämnden att beakta jämväl genetiska risker som kan finnas såväl för människor som för husdjur, vilt, nyttoinsekter och nyttoväxter.

Miljökontrollutredningen

Den år 1969 tillkallade *miljökontrollutredningen* (se riksdagsberättelsen 1970 s. 318) har som en av sina huvuduppgifter att utreda frågorna om en utvidgad kontroll av användningen av kemiska preparat och substanser samt andra produkter som kan få miljöskadliga verkningar.

I nämnda avseende bör enligt direktiven utredningen omfatta granskning av de bestämmelser rörande kontroll av miljöfarliga produkter som finns f. n. Därvid bör närmare undersökas vilka produkter som inte omfattas av gällande lagstiftning samt i vilka avseenden denna i övrigt inte medger en effektiv kontroll från miljövardssynpunkt. Efter en sådan

kartläggning bör de sakkunniga pröva i vilken utsträckning och på vilket sätt lagstiftningsområdet bör utvidgas. En huvudlinje för lagstiftningen bör vara att den som importerar eller här i landet tillverkar en produkt som kan misstänkas ha miljöfarliga egenskaper eller som innehåller ämnen med ofullständigt kända effekter skall kunna åläggas att redovisa vilka ämnen som ingår i produkten och i princip svara för att dessa inte vid normal användning och destruktion får skadliga verkningar från miljövardssynpunkt. De sakkunniga bör överväga införandet av en ökad registreringsplikt beträffande produkter som innehåller dokumenterat miljöfarliga ämnen. För såväl registreringspliktiga varor som andra skall utredningen överväga åtgärder som möjliggör reglering av tillverkning, import, försäljning, användning och förstöring av produkter som innehåller miljöfarliga ämnen.

I de sakkunnigas uppdrag ingår att undersöka vilka fördelar från rationaliserings- och effektivitetssynpunkt som står att vinna genom en ökad administrativ samordning på området och hur en sådan skall komma till stånd. De sakkunniga bör också efter en inventering av befintliga laboratorieresurser för de myndigheter som nu svarar för samhällskontrollen på området lägga fram förslag om hur ifrågavarande laboratorieverksamhet skall organiseras i framtiden.

Forskning m. m. på miljövårdsområdet m. m.

Forskning i Sverige

Grundforskningen på miljövårdsområdet — däri inbegripet den genetiska sidan av miljögiftsproblemet — vilar i stort sett på universiteten och högskolorna. Statsmakterna och universitetskanslersämbetet har på senare år underlättat en intensifierad forskningssamverkan mellan universitets- och högskolemyndigheterna och statliga, kommunala och enskilda intressenter. Ett motiv har varit insikten om behovet av att centrala problem av betydelse för den individuella och sociala miljön angrips på så bred och tvärvetenskaplig bas som möjligt.

Målbunden forskningsverksamhet bedrivs hos olika myndigheter. Naturvårdsverket har sålunda ett särskilt undersökningslaboratorium. Vidare kan här nämnas försvarets forskningsanstalt, statens institut för folkhälsan, statens veterinärmedicinska anstalt och naturhistoriska riksmuseet.

För initiering och intensifiering av miljövårdsforskning vid olika institutioner finns ett flertal anslagsutdelande organ. Betydelsefull är naturvårdsverkets forskningsnämnd, speciellt för samhällets omedelbara behov av miljövårdsforskning. Förutom en samordnande funktion har nämnden också till uppgift att förbättra informationen mellan forskare

och administratörer.

I de statliga forskningsråden, vilka har inriktning på olika ämnesområden, fattas besluten om anslagsfördelning av vetenskapsmännen själva. Även här finns intresse av på miljövärden inriktad forskning, ofta mera grundforskningsbetonad eller syftande längre framåt i tiden. Riksbankens jubileumsfond har till syfte att finansiera undersökningar inriktade på inverkan på människan av samhällets förändringar.

Här må även nämnas att styrelsen för teknisk utveckling stöder tekniskt inriktad miljövärdsforskning.

Statens kostnader för forsknings- och utvecklingsarbete på miljövärdsområdet uppgick enligt en undersökning 1965/66 till drygt 30 miljoner kronor. Dagens siffra torde röra sig kring 50 miljoner kronor.

Viss internationell verksamhet

På det internationella planet har särskilda organisationer bildats för utforskningen av miljögifternas genetiska effekter. En sådan är Environmental Mutagen Society, som bildades i USA 1969. Förra året bildades en motsvarande europeisk organisation, The European Branch of Environmental Mutagen Society. Bland uppgifterna för dessa organisationer, vid sidan om upprätthållandet av de vetenskapliga kontakterna mellan forskare från olika delar av världen, hör insamling och katalogisering av data rörande genetiska effekter av olika kemikalier. Verksamheten har kommit i gång i full utsträckning. Informationerna lagras i en databank, som kan utnyttjas såväl av vetenskapsmän som administrativa myndigheter över hela världen. En annan väsentlig uppgift för organisationerna är utarbetandet av rekommendationer om lämpliga genetiska testsystem för analyser av aktuella kemikalier.

På svenskt initiativ skall nästa år anordnas en FN-konferens om den mänskliga miljön. I Sveriges nationalrapport till FN i ärendet har tagits upp frågor berörande de ämnesområden, som enligt regeringens bedömning förtjänar att tagas upp till behandling i ett internationellt, världsomspännande sammanhang. Då det gäller föroreningar och andra störningar har föreslagits bl. a. ökad forskning rörande metoder för att utvärdera samverkan mellan faktorer, som vållar genetiska förändringar, cancer och fosterskador.

1970 års riksdagsbehandling m. m.

I motioner till 1970 års riksdag framställdes yrkanden som är närliggande yrkandena i den i detta utlåtande behandlade motionen 1971:765. Andra lagutskottet avgav efter remissbehandling utlåtande 1970:90 över 1970 års motioner. Utlåtandet godtogs av riksdagen. I utlåtandet, vari motionen avstyrktes, anförde utskottet följande.

Frågan om kemiska substansers eventuella genetiska effekter har sedan länge varit föremål för forskarnas intresse. Den har tilldragit sig ökad uppmärksamhet under senare år i samband med vissa enstaka larmsignaler, som väckt allmän oro, t. ex. cyklamätdebatten förra året. Av de yttranden som avgivits över motionerna framgår att de berörda problemen dess värre är mycket svåra att analysera. Anledningen härtill är bl. a. att alla organiska ämnen i tillräckliga koncentrationer anses ha en genetisk effekt och att det alltså beror på doseringen om denna kommer till uttryck eller ej. Framför allt härleds svårigheterna emellertid av att man för närvarande saknar allmänt erkända normer för att värdera hur genetiska försöksresultat på olika organismer skall kunna överföras på människan. Man måste därför vara utomordentligt vaksam så att man inte drar för långt gående slutsatser av provrörsförsök eller växtförsök, vid vilka doser använts som inte motsvarar någon för människan realistisk exponeringsrisk.

För att nå fram till en tillförlitlig värdering av de genetiska riskerna krävs enligt utskottets mening ökad forskning på området. Som giftnämnden framhåller i sitt yttrande torde vidden av problemen dessutom vara sådan att endast en internationellt bred forskningssatsning inom rimlig tid kan leda till önskat resultat. Av remissyttrandena framgår att viss genetisk forskning av åsyftat slag redan bedrivs här i landet, bl. a. inom folkhälsoinstitutet i samarbete med olika expertinstitutioner, inom en särskild av socialstyrelsen initierad arbetsgrupp samt inom olika forskarlag knutna till universitetsinstitutioner. Folkhälsoinstitutet planerar dessutom att i samarbete med statens naturvårdsverk och karolinska institutet inbjuda ett antal svenska och utländska forskare till en arbetsgrupp med uppgift att försöka utarbeta riktlinjer för värdering av genetiska risker. Motionernas syfte att få till stånd forskning rörande livsmedelstillsatser, läkemedels och miljögifters genetiska effekter kan med hänsyn härtill anses i huvudsak tillgodosett och någon anledning för riksdagen att ta något initiativ föreligger inte. Utskottet vill dock stryka under vikten av att denna forskning erhåller det stöd och de resurser som krävs för lösning av problemen inom överskådlig tid. Utskottet noterar därvid att socialstyrelsen i sitt yttrande över motionerna uttalat att styrelsen skall nog följa upp ärendet och lägga fram förslag till åtgärder.

Även motionärernas yrkande om lagstiftning som förhindrar spridning av ämnen som kan förorsaka genetiska skador är i stora delar redan tillgodosett. Livsmedelstadsplan, läkemedelsförordningen och bekämpningsmedelsförordningen innehåller bestämmelser om godkännande och kontroll av livsmedelstillsatser, läkemedel och bekämpningsmedel, vilka ålägger kontrollorganen skyldighet att beakta jämväl genetiska risker som kan finnas hos det testade ämnet. Kompletterande lagstiftning beträffande kemiska substanser, som inte kan hänföras till någon av dessa tre kategorier och som kan bedömas som miljöfarliga, övervägs för närvarande i miljökontrollutredningen. I dennas uppdrag ingår bl. a. att pröva frågan om registreringsplikt för produkter som innehåller dokumenterade miljöfarliga ämnen. Med hänsyn härtill finns det enligt utskottets bedömning inte heller i det här avseendet någon anledning för riksdagen att vidta någon åtgärd i anledning av motionerna.

Beträffande det närmare innehållet i remissyttrandena av giftnämnden, statens institut för folkhälsan och socialstyrelsen hänvisar socialutskottet till andra lagutskottets utlåtande.

Den i andra lagutskottets utlåtande nämnda, av statens institut för folkhälsan planerade, inbjudan till en arbetsgrupp med uppgift att försöka utarbeta riktlinjer för värdering av genetiska risker har inte

kommit till stånd. Emellertid hölls, enligt vad utskottet inhämtat, i november förra året en konferens i Washington, vid vilken vetenskapsmän diskuterade de genetiska risker som kemiska produkter medför för människan. Även metoderna för värdering av de genetiska riskerna diskuterades. Vid konferensen var folkhälsoinstitutet representerat. Konferensen tillsatte en arbetsgrupp som skall arbeta vidare på de problem som diskuterades.

I sitt yttrande till andra lagutskottet över 1970 års motioner uppgav socialstyrelsen att styrelsen år 1968 tillsatt en utredning om vissa frågor rörande s. k. radiomimetiska (strålningshärmande) substanser, d. v. s. sådana ämnen som har förmåga att utlösa biologiska effekter, framför allt genetiska, carcinogena (cancerframkallande) och teratogena (fosterskadande) genom att de kemiskt förändrar biologiska makromolekyler eller ämnesomställningsprodukter. Utredningen föreslog i maj 1969 ökad satsning på forskningsområdet genom större anslag till befintliga institutioner, stimulering av bildandet av nya forskningsgrupper samt inrättandet av ett särskilt forskningsinstitut. Sedan andra lagutskottet avgett sitt yttrande den 1 december i fjol har ytterligare ett antal remissvar inkommit till socialstyrelsen. I remissyttrandena understryks betydelsen av forskning på området. Flera remissinstanser hänvisar till miljökontrollutredningens arbete. Statens veterinärmedicinska anstalt håller således före att beträffande den mångfald problemställningar, som sammanhänger med s. k. radiomimetiska substanser, socialstyrelsen har att samordna sina överväganden och åtgärder med miljökontrollutredningens arbete och dess under år 1971 "väntade resultat". Naturvårdsverket anför att flera av de frågor som utreds av miljökontrollutredningen berör åtgärder och kontrollfunktioner avseende miljöföroreningar med subtoxiska in vivo såväl som in vitro effekter; det föreligger enligt naturvårdsverket knappast tillräckligt starka skäl att nu föregripa utredningsarbete rörande dessa frågor.

Arbetsgrupp beträffande läkemedel och gifter

Såsom ovan angivits har socialstyrelsen och giftnämnden tidigare i år tillsatt en gemensam arbetsgrupp som har fått i uppgift att söka ange principer för mutagenprövning hos läkemedel och gifter. Arbetsgruppen skall även tjänstgöra som rådgivande organ, när mutagenfrågor plötsligt blir aktuella.

I en PM som upprättats inom socialstyrelsen och som ligger till grund för tillsättandet av arbetsgruppen erinras om att vid socialstyrelsen funnits en arbetsgrupp för prövning av teratogena och mutagena egenskaper hos läkemedel men att gruppen varit tvungen att begränsa sitt arbete till teratogenfrågan. Vidare anförts bl. a. följande.

Forskning om mutagena problem kommer att kräva stora ekonomiska insatser och lång tid. Med nuvarande kunskaper bör det dock vara möjligt att redan nu söka ange vissa principer för hur och när mutagenprövning av läkemedel skall utföras. Även riktlinjer för forskning på detta område bör kunna anges. Läkemedel lämpar sig bättre än många andra ämnen och gifter för sådana prövningar, då man bättre känner deras dosering, tillförselvägar och metabolism. Problemställningen vis å vis gifter är dock tillräckligt likartad för att ett nära samarbete bör etableras med giftnämnden.

1971 års motion

I motionen hänvisas till vissa av andra lagutskottets ovan redovisade uttalanden 1970. Motionärerna anför härnäst följande.

Givetvis beaktas genetiska risker i den mån de är kända. Det bör dock utan tvekan starkt poängteras att den nuvarande lagstiftningen inte kräver att livsmedelstillsatser, läkemedel och andra kemikalier i människans miljö skall testas beträffande genetiska effekter innan de får marknadsföras. Detta har vid upprepade tillfällen påpekats av flera svenska ärftlighetsforskare, bl. a. Björn O. Gillberg i debattböckerna "Hotade Släktled" och "Miljö, Ekonomi, Politik". Från Folkhälsans sida har dess påpekanden verifierats av laborator Ulf Ahlberg som i radioprogrammet "Tvärs" den 21 januari 1971 yttrade följande om livsmedelstillsatser: "För de flesta ämnen på tillsatslistan finns ingen som helst forskning gjord om de genetiska aspekterna."

I den mån man upptäcker kemikaliers genetiska effekter i vår miljö beror det uteslutande på enskilda forskares eller forskargrupperns aktiviteter. I ett tidevarv då vår miljö årligen tillförs ett stort antal nya kemiska föreningar är detta förhållande inte tillfredsställande. Vi anser det nödvändigt att en rutinmässig kontroll av nya och redan befintliga kemikaliers genetiska effekter kommer till stånd.

Utskottet

I den motion som behandlas i betänkandet tas upp frågor rörande den genetiska effekten av olika substanser som förekommer i den mänskliga miljön.

Den omständigheten att vi numera utsätts för påverkan av olika kemiska substanser på ett mera kontinuerligt sätt än tidigare har gjort att uppmärksamheten i en helt annan utsträckning har kommit att riktas på frågan om substanserna på lång sikt kan medföra skadeverkningar trots att de inte ger några akuta förgiftningssymtom. Det är framför allt två typer av långtidseffekter som är aktuella, nämligen genetiska skador och uppkomsten av cancer. Det är inte uteslutet att dessa båda effekter i själva verket är varandra så närstående att det åtminstone i vissa fall är fråga om en likartad biologisk effekt på den ärftliga mekanismen. Beträffande genetiska förändringar bör framhållas att förändringarna inte endast innebär risker för allvarliga kroppsliga missbildningar utan även

kan yttra sig i exempelvis sådana reaktioner som sänkt minneskapacitet eller försämrade reaktionsförmåga.

Motionärerna anför att den nuvarande lagstiftningen inte kräver att livsmedelstillsatser, läkemedel och andra kemikalier i människans miljö skall testas beträffande genetiska effekter innan de får marknadsföras. De uttalar vidare bl. a., att det uteslutande beror på aktiviteter av enskilda forskare eller forskargrupper om man upptäcker kemikaliernas genetiska effekter i vår miljö. Eftersom miljön årligen tillförs ett stort antal nya kemiska föreningar, är detta inte tillfredsställande. Motionärerna vill att riksdagen skall begära att åtgärder vidtas för att få till stånd ökad forskning beträffande genetiska effekter av kemikalier i människans miljö. Vidare begär motionärerna initiativ till lagstiftning i syfte att få till stånd rutinmässig kontroll av nya eller redan befintliga kemikaliers genetiska effekter.

I den pågående miljövårdsdebatten har frågan om de genetiska effekterna hos olika substanser i vår miljö livligt diskuterats. I debatten har cyklamat i sötningsmedel, nitrit i korv och koffein i kaffe angivits som genetiskt särskilt aktiva. I diskussionen om rätten att använda fenoxisyror som bekämpningsmedel – en fråga som behandlats av utskottet i betänkande 1971:28 – har frågan om den genetiska effekten av nämnda syror spelat en framträdande roll. Resultatet av den hittillsvarande debatten och av uttalanden, som experter på området gjort i sammanhanget, torde kunna sammanfattas som så, att vi vet mycket litet om de genetiska effekterna av olika ämnen och att det saknas erkända normer beträffande lämpliga testmetoder.

Betydande anslag till forskning inom den här aktuella och andra delar av miljövårdsområdet beviljas årligen, såväl då det gäller grundforskning som tillämpad forskning. Storleken av anslagen prövas årligen i samband med statsmakternas ställningstagande till de olika myndigheternas petitaframställningar. I detta sammanhang vill socialutskottet mot bakgrund av den bristande kunskapen på området och med hänsyn till frågans vikt understryka betydelsen av forskning rörande de genetiska effekterna av olika kemiska produkter. Utskottet vill erinra om att en utredning inom socialstyrelsen rörande vissa ämnen som har förmåga att utlösa biologiska effekter föreslagit ökad satsning på forskningsområdet genom större anslag till befintliga institutioner, stimulering av bildandet av nya forskningsgrupper och inrättandet av ett särskilt forskningsinstitut. Utredningens förslag har remissbehandlats. Därvid har från flera håll betonats sambandet med miljökontrollutredningens arbete. Utskottet förutsätter att socialstyrelsen noga följer upp ärendet och lägger fram förslag till åtgärder så snart detta är möjligt.

Även om åtgärder för att få till stånd en ökad forskning rörande de genetiska effekterna sålunda vidtas av socialstyrelsen och andra myndig-

heter, torde emellertid endast en internationell bred forskningssatsning inom rimlig tid kunna leda till resultat som i mera väsentlig mån klarlägger de genetiska riskerna på hela miljövårdsområdet. Initiativ till sådan forskning har tagits bl. a. genom att under de senaste åren flera internationella vetenskapliga organisationer bildats på området. Framför allt finns det emellertid skäl att knyta förhoppningar till den FN-konferens om den mänskliga miljön som nästa år ordnas i Stockholm. I Sveriges nationalrapport till FN i ärendet har bl. a. föreslagits ökad forskning rörande metoder för att utvärdera samverkan mellan faktorer, som vållar genetiska förändringar, cancer och fosterskador.

Sammanfattningsvis får utskottet uttala att de åtgärder på det nationella och internationella planet som vidtagits eller kommer att vidtas synes tillgodose motionärernas önskemål om att få till stånd en ökad genetisk forskning. Något riksdagens initiativ härvidlag är därför inte påkallat i detta sammanhang.

Med hänsyn till att de genetiska effekterna hos ett ämne kan leda till mycket allvarliga skador är det angeläget att vi har en lagstiftning beträffande olika produkter i vår miljö så utformad att risken för uppkomsten av genetiska skador så långt möjligt begränsas. Såväl livsmedelslagen, vilken träder i kraft vid årsskiftet, som läkemedelsförordningen och bekämpningsmedelsförordningen innehåller bestämmelser om godkännande och kontroll av ämnen som omfattas av lagstiftningen, vilka bestämmelser ålägger kontrollorganen skyldighet att beakta bl. a. genetiska risker som kan föreligga. Frågan om vilka krav lagstiftningen på dessa områden i praktiken ställer när det gäller att förhindra spridning av substanser som kan förorsaka genetiska skador har självfallet starkt samband med den kunskap vi har om de genetiska effekterna av olika ämnen. De forskningsresultat som efter hand kommer fram är därför av stor betydelse för de myndigheter som har att tillämpa lagstiftningen. Därigenom kommer innehållet i lagstiftningen i viss mån att förskjutas allteftersom forskningen gör nya rön. Myndigheterna måste ständigt göra en avvägning mellan betydelsen av att ha tillgång till substansen i fråga och de risker för bl. a. genetiska skador som kan föreligga. Att en sådan avvägning är nödvändig då substansen är ett läkemedel framstår som självklart. Då det gäller bekämpningsmedel måste en liknande avvägning ske. Utskottet förutsätter emellertid – som närmare utvecklas i utskottets betänkande 1971:28 – att registreringsmyndigheten därvid tillämpar bestämmelserna om godkännande av bekämpningsmedel och om återkallelse av registrering restriktivt. Även i fråga om godkännande av livsmedelstillsatser är det, som framhållits under förarbetena till livsmedelslagen, befogat att man intar en restriktiv hållning. Man bör också sträva efter att minska antalet redan godkända tillsatser. Motsvarande bör gälla i fråga om s. k. främmande ämnen som ingår i

livsmedel. Kompletterande lagstiftning beträffande kemiska substanser, som inte kan hänföras till någon av de tre kategorier som nämnts och som kan bedömas som miljöfarliga, övervägs för närvarande i miljökontrollutredningen. En huvudlinje för lagstiftningen bör enligt utredningsdirektiven vara att den som importerar eller här i landet tillverkar en produkt som kan misstänkas ha miljöfarliga egenskaper eller som innehåller ämnen med ofullständigt kända effekter skall kunna åläggas att redovisa vilka ämnen som ingår i produkten och i princip svara för att dessa vid normal användning och destruktion inte får skadliga verkningar från miljövardssynpunkt. I utredningens uppdrag ingår bl. a. att pröva frågan om registreringsplikt för produkter som innehåller dokumenterat miljöfarliga ämnen. Med hänsyn till det anförda anser utskottet att inte heller den här aktuella delen av motionen påkallar någon åtgärd från riksdagens sida. Utskottet avstyrker således även detta yrkande.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motionen 1971:765.

Stockholm den 26 oktober 1971

På socialutskottets vägnar

GÖRAN KARLSSON

Närvarande: herrar Karlsson i Huskvarna (s), Svensson i Kungälv (s), Hamrin (fp), Dahlberg (s), fru Skantz (s), herrar Larsson i Öskevik (c)*, Persson i Stockholm (s), Hyltander (fp)*, Åkerlind (m), Johnsson i Blentarp (s), Andreasson (c)*, fru Marklund (vpk), herrar Bengtsson i Göteborg (c), Nisser (m) och Nilsson i Växjö (s)*.

* Ej närvarande vid betänkandes justering.

